

Striden om staden

av *Andreas Tambour*

STADEN ÄR ETT flerdimensionellt slagfält. Urbaniseringen är global och stadens betydelse har sällan varit större än idag. Mål av militär betydelse återfinns i stor utsträckning i staden: statsledning, parlament, militärledning samt många andra statsbärande funktioner.¹ Men staden är också den ekonomiska motorn liksom en viktig kulturinstitution. Av dessa anledningar blir städerna viktiga strategiska mål både för en försvarare liksom för en angripare. Tyngdpunkter och kritiska sårbarhet återfinns därmed ofta i staden, varför striden om densamma blir avgörande.

En viktig faktor som gör striden om staden unik är civilbefolkningens närvaro och framförallt befolkningsdensiteten. Tätbefolkade städer gör strider där ytterligt komplicerade. Vänligt sinnade civila kan utgöra stöd för de stridande parterna särskilt gällande underrättelseinhämtning och uthållighet, och på motsvarande sätt kan en fientligt sinnad civilbefolkning försvåra eget skydd.

Denna artikel diskuterar strid i bebyggelse idag och hur denna har utvecklats sedan 1970-talet, detta sker genom en jämförelse mellan två amerikanska reglementen, det ena från 1979 och det andra från 2003, med syftet att jämföra utvecklingen över tid. Hur stridens grundelement – eld, skydd och rörelse – diskuteras och berörs i

reglementena. Dessa ger möjlighet att jämföra hur strid i bebyggelse utvecklats, från det kalla kriget till kriget mot terrorismen. Reglementet från 1979 heter *Military Operations on Urbanized Terrain*, och det andra från 2003, *Urban Operations*. Materialet är enligt amerikansk definition doktriner. Författaren har dock valt att använda ordet reglemente, då innehållet motsvarar det vi i Sverige skulle kalla reglemente.

Motivet till att undersöka just amerikanska reglementen för strid i bebyggelse är att den amerikanska armén har stor erfarenhet av strid i städer alltsedan andra världskriget. Dessutom har den under jämförelsevis lång tid haft särskilda reglementen som avhandlar strid i bebyggelse. Att ha förståelse för amerikanarnas syn på strid i bebyggelse ger svenska förband bättre förutsättningar för att nå framgång exempelvis vid nationella operationer i bebyggelse.

Under det kalla kriget handlade det om att möta ett sovjetiskt angrepp i Västtyskland med syfte att fördröja motståndarens anfall.² Av den anledningen är reglementet från 1979 mer inriktat på defensiva operationer. Reglementet från 2003 är tydligt inriktat på kriget mot terrorismen med avstamp i 9/11. Motståndaren är i det här fallet terroristgrupper och fallerade stater. Den nya motståndaren är till skillnad mot den förra okonventionell.³

Reglementet är vidare mer omfattande och betonar i högre grad offensiva operationer. Reglementet från 2003 tar också upp alla olika aspekter omkring strid i bebyggelse på ett mer genomgripande sätt än reglementet från 1979.

I den här artikeln försöker jag åskådliggöra skillnader och likheter mellan de båda reglementena. Hur uppnår man verkan, skydd och rörlighet enligt dessa reglementen? Vilka medel och metoder förekommer i reglementena och vilka är skillnaderna respektive likheterna mellan dessa?

Upplägg

Artikeln har en komparativ ansats och jämför två olika reglementen över tid med stridens grundelement – eld, skydd och rörelse – som analytiska kategorier. För att studera verkan har jag brutit ned denna till specifika definitioner. Det handlar om att tillfoga motståndaren avgörande förluster, påverka motståndarens ledningsförmåga, hindra motståndaren att verka, hindra motståndaren att röra sig, påverka motståndaren på djupet av hans gruppering samt att överraska motståndaren.

Rörlighet har brutits ned till att handla om förutsättningar för att nå effekt i rätt tid mot rätt mål, utnyttja luckor och ytor för att föra in striden på djupet av motståndarens gruppering samt att ta och behålla initiativet.

Skydd operationaliseras slutligen med att utnyttja betäckt terräng, bebyggelse, mörker, dålig sikt och rök, vilseledning samt rörlighet. Operationaliseringen härstammar i samtliga fall från *Doktrin för markoperationer*.⁴

Strid i bebyggelse i forskningen

Strider i städer har förekommit så länge dessa funnits, men den moderna formen av

strid i bebyggelse har sitt ursprung i det moderna och totala kriget särskilt under andra världskriget. I boken *On Infantry* beskriver John A. English och Bruce I. Gudmunsson den sovjetiske generalen Vasilij I. Chuikovs stormtrupper i slaget om Stalingrad. De stred självständigt i kompanis ram och var uppdelade i anfalls-, förstärknings- och reservgrupper. Striden präglades av hög initiativkraft på låg taktisk nivå, snabba anfall utan förbekämpning med artilleri och även av stort personligt mod hos soldaterna. Just dessa sovjetiska enheter var framgångsrika under slaget om Stalingrad med anledning av deras för tiden okonventionella sätt att strida. På så sätt uppnådde de överraskning och tog sina anfallsmål med tempo. Sedermera gjordes anfallsmålen om till starka motståndsnästen. Samtidigt var slaget om Stalingrad synnerligen förlustbringande och detta är något som utmärker striden i städer under andra världskriget, både avseende militära och civila.⁵

Gudmunsson och English behandlar infanteriet och dess roll och utveckling och berör inte andra truppslag, vilket föreliggande artikel gör även om infanteriet fortfarande är kärnan i strid i bebyggelse. Beskrivningen av strid i bebyggelse i *On Infantry* berör främst sovjetisk taktik och sovjetiska förband vilket återspeglas i denna artikel i den meningen att reglementet från 1979 har just sovjetiska förband som primär motståndare.

Andra världskrigets strider i städer, främst på östfronten men även exempelvis i Normandie 1944 blev stilbildande för lång tid framöver. Boken *Taktik på östfronten* av Eike Middeldorf handlar om rysk och tysk taktik på östfronten under andra världskriget. De lärdomar och erfarenheter som Middeldorf beskriver låg till grund för den amerikanska doktrinutvecklingen inom strid i bebyggelse. I kapitlet ”Strid om

ort” redogörs bl a för försvararens överlägsna terrängkänedom, vikten av motanfall och hur hus och andra objekt förstärks för att tjäna som motståndsnästen.⁶ Även här lyfts betydelsen av andra världskriget fram som viktig inspiration till strid i bebyggelse.

Alice Hill har skrivit boken *Future War in Cities* som behandlar strid i bebyggelse på operativ- och strategisk nivå. Boken beskriver just de moraliska dilemman avseende civilbefolkningen som uppstår som en följd av att striderna numera i många fall utspelar sig i just bebyggelse och vilka krav det ställer på morgondagens försvarsmakter.⁷ Ett av de stora problemen med strid i städer är hur man ska undvika civila dödsoffer.

1990 skrev David Chandler vid brittiska militärhögskolan en bok om Tet-offensiven under Vietnamkriget och beskriver där slaget om Hué 1968. Chandler visar hur den nordvietnamesiska armén infiltrerade staden för att därefter isolera sin motståndare. Efter hårda gatustrider lyckades dock den amerikanska marinkåren tillsammans med sydvietnamesiska förband återta staden. Delar av denna bok, i synnerhet den om den lyckade infiltrationen som ledde till isolering av motståndaren kommer att diskuteras jämfört med de amerikanska reglementena som en viktig framgångsfaktor vid anfall.⁸ Annan litteratur som tar upp strid i bebyggelse är Överste John Antals och Major Bradley Gerickes bok *City Fights*. Boken tar upp ett antal strider i bebyggelse från 1938 till 1968. De slag som omnämns i boken och som är relevanta i det här arbetet är dels befrielsen av Seoul 1950 och slaget om Hué City 1968, där det förstnämnda fick stor inverkan på doktrinutvecklingen och det senare ringa betydelse, då det i stort sett betraktades som ett misslyckande. Men striderna i Hué var viktiga, främst ef-

tersom likheterna mellan Hué och modern strid i bebyggelse är stora.

Från förbekämpning till luftlandsättning – metoder för verkan

Det centrala vid anfall och försvar 1979 är kombinerad verkan. Ett antal olika verkanssystem används, där förutom infanteriförband även ingenjör-, artilleri- och flygförband är tongivande, där det sistnämnda uppgift förutom att understödja anfallande enheter är att stänga in stridsfältet. Motståndaren nedhålls med stora inslag av direkt- och indirekt eld samt med telekrigföring. Infanteriets huvudskaliga roll vid anfallstrid är att med infiltration som metod bekämpa motståndarens lednings- och logistikförband i hans flank eller rygg. Likheterna med andra världskrigets strider är här stora. I huvudanfallsriktningen rensas hus för hus och anfallstempot nedgår följaktligen markant. Vid försvar används terrängen och med hjälp av artilleri- och ingenjörförband kanaliseras motståndaren. Infanteriet skall tidigt söka strid med motståndaren och genomföra eldöverfall för att hålla nere dennes anfallstempo och identifiera dennes anfallsriktning.⁹

I reglementet från 2003 bör anfall i bebyggelse ske genom överraskning där motståndaren anfalls asymmetriskt¹⁰ med oväntade typer av förband för att uppnå verkan. Ett sådant anfall är utnyttjandet av specialförband när motståndaren väntar sig ett konventionellt anfall och omvänt. Motståndaren skall bekämpas med infanteri-, pansar-, artilleri- och ingenjörförband mot dennes kritiska sårbarheter. Motståndsfickor isoleras med artilleri- och flygförband för att hindra motståndaren från att förstärka sina enheter. Granatkastarplutoner med precisionsammuni-

tion bekämpar motståndarens stridsställningar med syfte att få densamme att förflytta sig från förberedd till oförberedd terräng. Infanteriets anfall understöds i första hand av helikopter- och flygförband som för uppgiften har bäst verkansmedel. Vid försvar eftersträvas det att få djup i verkan, vilket gör att isolering blir svår att uppnå för motståndaren. Anfallsreserver med uppgiften att slå motståndaren skall anfalla denne i kanaliserad terräng där han p g a våra fältarbeten väljer att anfalla. Huruvida civilbefolkningen evakueras, påverkas, hur dess inställning ser ut gentemot egna förband är saker som får konsekvenser för den egna stridsplanen.¹¹

Avseende anfall är likheterna många. Verkan är en central del för att vinna striden, där kombinationen av olika verkansmedel och olika typer av förband samverkar för att tillfoga motståndaren avgörande förluster och hindra honom från att verka. Att påverka motståndaren på djupet av hans gruppering beskrivs i de båda reglementena. Målsättningen med anfall på djupet är densamma, nämligen att slå mot funktioner som är vitala för motståndarens strid, nämligen lednings- och logistiskförband respektive objekt av stor betydelse. Medlet för detta skiljer sig dock åt.

År 1979 var det infanteriet som genom infiltration genom bebyggelse skulle verka på djupet. År 2003 är medlet att med helikopter förflytta trupp för att genomföra luftlandsättning i anslutning till eller på anfällsmålet. För att tillfoga motståndaren avgörande förluster är isolering av motståndaren av största vikt. Medel och metod är desamma i de båda reglementena, nämligen kombinerad verkan. Likheterna när det gäller försvar handlar om att verkan skall ha ett djup för att man i ett tidigt skede ska kunna bekämpa motståndaren. Hur detta uppnås beskrivs på liknan-

de sätt, nämligen att ha egen verkan långt ut i bebyggelsen och i samma område påverka motståndarens rörlighet. Detta görs med infanteri- och ingenjörförband.

Skillnaderna avseende medel och metoder i syfte att uppnå verkan vid genomförande av anfall är flera. 1979 uppnås verkan med kvantitativt sett kraftig förbekämpning i syfte att nedhålla motståndaren och hindra honom från att verka. Även 2003 är förbekämpning en metod för att uppnå verkan, dock är metoden mer kvalitativ än kvantitativ. Här prioriteras precisionsstyrd ammunition från artilleri- och flygförband på låg taktisk nivå. Att precisionsbekämpa motståndarens stridsställningar tvingar honom att förflytta sig till oförberedd terräng där hans tidigare fördel avseende terrängen nedgår. Asymmetriska metoder för att nå verkan genom överraskning beskrivs 2003, och handlar om att använda oväntade verkansmedel, t ex att använda specialförband när motståndaren förväntar sig ett konventionellt anfall och omvänt. Syftet med den metoden är just att uppnå överraskning. Medlet för att uppnå överraskning har således förändrats, från infiltration av infanteriförband till ett i högre grad oförutsägbart agerande.

Avseende verkan när det gäller försvar så skiljer det sig. Civilbefolkningen spelar en större roll 2003. En evakuering av civilbefolkningen från stridsområdet sker i regel inte och dess inställning kan i hög utsträckning påverka huruvida man måste avdela verkansresurser för att kontrollera civilbefolkningen. Man ser här således civilbefolkningen som en potentiell motståndare som möjligen kräver pacifiering genom polisiära insatser. Detta skiljer sig dramatiskt från 1979 års reglemente eftersom civilbefolkningen i denna skiner med sin frånvaro, d v s har evakuerats.

Kanalisering och infiltration – tankar kring rörlighet

Då bebyggelsen är kanalisering till sin natur är den centrala tanken vid anfall i 1979 års reglemente att kraftsamling skall ske i öppnare terräng i städernas utkanter. Framgång nås när rörligheten blir konstant, detta för att motståndaren inte skall hinna genomföra försvarsförberedelser. Vidare skall anfallen ske mot motståndarens rygg. En anledning till detta är att rörligheten är begränsad i anslutning till motståndarens linjer på grund av kanalisering fältarbeten i terrängen. Motståndarens lednings- och logistikförband behöver däremot mer öppen terräng för att lösa sina uppgifter, och detta ger en anfallare möjligheter att utnyttja samma terräng och när då en högre rörlighet.

Rörligheten är central även vid försvar i 1979 års reglemente och ett antal riktlinjer återfinns. Det viktiga är att kontrollera in-, genom-, och utgående vägar i området för att på så sätt ha möjlighet till egen rörlighet samtidigt som man förnekar motståndaren densamma. Anledningen till det är att om försvar av bebyggelse är nödvändigt, beror det på att den inte kan kringgås, då en anfallare hellre strider i annan terräng. För att påverka motståndarens rörlighet nyttjas fältarbeten i stor utsträckning i syfte att minska motståndarens möjligheter till överraskning, rörlighet och öka egna möjligheter till kraftsamling. Fältarbeten skall prioriteras så långt fram som möjligt för att på ett tidigt stadium påverka motståndarens rörlighet och skapa tid för infanteriets tillbakarykning. För att uppnå egen rörlighet, trots den kanalisering terrängen, används infanteri för att genomföra avsuttna motanfall, då dessa inte är lika bundna till den kanalisering terrängen som mekaniserade förband.¹²

I kapitlet *anfall* i 2003 års reglemente handlar det i första hand om överraskning och luftburet infanteri är den förbands-typ som skall uppnå detta. Dessa förband har hög rörlighet då helikoptrarna inte är bundna till den kanalisering terrängen och ett anfallsmål kan nås med högt tempo. Andra aspekter är att tempo, när det erhålls inte får tappas för att ge förberedelse-tid åt motståndaren. Tempo skapas genom att man utnyttjar den asymmetri som råder, särskilt under dålig sikt/mörker då egna tekniska hjälpmedel skapar en betydande fördel gentemot motståndaren. Små begränsade anfall med infanteri eller artilleri genomförs för att identifiera oförsvarad respektive försvarad terräng. På så sätt tvingar man motståndaren att antingen söka skydd och begränsar således hans rörlighet, eller till att tvinga honom att förflytta sig, från förberedd terräng till för honom sämre terräng. I 2003 års reglemente tas kanalisering upp som en viktig faktor i syfte att begränsa motståndarens rörlighet. Den terrängkänedom som försvararen vanligtvis besitter, utnyttjas för att möjliggöra egna dolda förflyttningar för stridande förband samt underhållsförband. Upprepade motanfall genomförs mot den kanalisering terrängen i syfte att splittra motståndarens förband i djup.¹³

Likheterna mellan de två reglementena består främst i strävan att ta oförsvarad terräng i syfte att säkerställa egen rörlighet och inte bli bunden i strid. Att ta oförsvarad terräng tvingar dessutom motståndaren till rörlighet då han måste förflytta sig till oförberedd terräng för att möta an-fallet. Då initiativet har vunnits krävs behållna rörlighet med fortsatt anfall för att tvinga motståndaren att försvara oförberedd terräng. Ytterligare en likhet är var någonstans kraftsamling skall ske. I båda reglementena föredras mer öppen terräng

för att minska risken att man blir kanaliserad och därmed sårbar. När det gäller försvar återfinns också vissa likheter mellan reglementena. En av dessa är att använda terräng som är kanaliserande för motståndaren i syfte att begränsa hans rörlighet. Eget avsuttet infanteri framrycker dolt för att med bibehållen rörlighet genomföra motanfall på djupet av motståndarens gruppering.

Att använda sig av helikoptrar för trupptransport som medel för att uppnå rörlighet beskrivs i 2003 års reglemente men förekommer inte i föregångaren. Användningen av helikoptrar möjliggör anfall på djupet av motståndarens gruppering. Att anfalla på djupet finns dock med även i reglementet från 1979, men då med infanteri för att anfalla motståndarens lednings- och logistikförband. En annan skillnad för att skapa tempo och ta initiativet är användningen av tekniska hjälpmedel, som bedöms vara av högre standard än motståndarens och möjliggör anfall under dålig sikt eller mörker. Detta förekommer i reglementet från 2003 men inte i 1979 års version. Överhuvudtaget är reglementet från 2003 mycket tydligare avseende användande av tekniska hjälpmedel och grundtanken är att man själv i stort sett alltid är överlägsen motståndaren tekniskt sett.

När det gäller tempots betydelse är detta likvärdigt i de båda reglementena. Däremot finns skillnader avseende vilken metod som används för att uppnå detta. I 1979 års utgåva är infanteriets konstanta rörlighet och fortsatta anfall metoden. I 2003 års reglemente används asymmetriska metoder och tekniska hjälpmedel för att genomföra strid vid dålig sikt och i mörker. De tydligaste förändringarna avseende rörlighet är att den i högre utsträckning var motståndarorienterad 1979, där fältarbeten i synnerhet används för att påverka motstånda-

rens rörlighet. Användningen av fältarbeten med samma syfte återfinns även 2003, dock i mindre utsträckning. 2003 är rörligheten i högre utsträckning kopplad till egna förband, och då i synnerhet avseende användningen av helikoptrar och den militärtekniska överlägsenheten som medel för att ta initiativet samt att påverka motståndaren på djupet av hans gruppering. Kort sagt i 1979 års version handlar det primärt om att fördröja medan det i 2003 års version handlar om att inte bli fördröjd.

Fortifikation eller civilbefolkning – skyddets olika ansikten

I utgåvan från 1979 är, i kapitlet ”anfall”, skydd en förmåga som försvararen besitter i högre grad än anfallaren. Försvararen kan utan större förberedelse tid åtnjuta både skydd och skyl för egna enheter. För att motverka försvararens fördelar ska anfallaren med stridsspaning lokalisera den terräng där motståndaren inte är grupperad. Egen kraftsamling skyddas genom att den genomförs i mer öppen terräng, och kanaliserade terräng undviks i det längsta. Ytterligare ett sätt att jämna ut förhållandet avseende skydd är att innästla bebyggelsen, då efterföljande enheter kan utnyttja sig av det skydd terrängen ger vid framryckning, i synnerhet för infanteriförband. Motståndarens defensiva vapen, exempelvis granatkastare, kan enkelt ha en skyddad gruppering på innergårdar. Alla dessa understödsvapen måste enligt reglementet 1979 prioriteras för bekämpning. Ytterligare ett sätt att öka eget skydd är att använda sig av rök för att skylla egen förflyttning. Det som poängteras är också, som ett eko av svenska reglementen från samma tid, att konstant rörlighet är skydd.

Avseende försvar i 1979 års reglemente skall de fördelar terrängen medger förstärkas med fältarbeten för att öka eget skydd. Bebyggelse med god skyddsformåga väljs därför och förstärks. De kvarter eller stadsdelar i bebyggelsen som är mindre försvarade eller oförsvarade ska väljas så att om motståndaren anfaller i en sådan zon, ska den zonen ha sämre fortifikatorisk skyddsformåga. En sådan prioritering av zoner kan vara att lämna träbebyggelse oförsvarad. Då risken att bli överraskad ökar under dåligt sikt/mörker ökar man det egna skyddet genom att ta alternativa stridsställningar under dessa förhållanden.¹⁴

Anfallet i 2003 års utgåva berör också skydd, och för att öka det egna skyddet bör anfall ske med överraskning. Syftet är att begränsa motståndarens förberedelse-tid och därmed möjligheten till både skydd och verkan. Överraskning skall ske med oväntade medel och metoder, exempelvis luftlandsättning, landstigning och asymmetriska anfall. Tempo är en förutsättning för att öka det egna skyddet, eftersom tempo gör att motståndaren måste försvara oförberedd terräng. Understödjande mekaniserade förband är generellt mycket sårbara i bebyggelse. Motståndaren kan med lätta pansarvärnsvapen bekämpa fordon från olika håll. Skyddet av dessa förband måste därför ökas och det är det avsuttna infanteriet som ger de understödjande förbanden detta skydd. År 2003 upptar samma fördelar som terrängen ger avseende skydd upp, dvs att förstärka befintlig terräng. Förberedelse-tiden ägnas åt rekognosering av framryckningsvägar som ger skyl samt stridsställningar med gott skydd. Civilbefolkningens inställning påverkar det egna skyddet, då en fientligt sinnad civilbefolkning utgör definitiva hot mot egna förband.¹⁵

Terrängvärderingarna i de båda reglementena påminner om varandra, där ter-

rängen med bäst skydd ska väljas som stridsställningar och framryckningsvägar. Vidare skall denna terräng utnyttjas genom fältarbeten för att öka det egna skyddet. Konstant rörlighet är en annan metod som beskrivs i båda reglementena, med fördelen att förberedelse-tiden minskar för motståndaren som måste förflytta sig till nya stridsställningar vilket ger anfallaren bättre skydd.

I 2003 års utgåva är vilseledning till viss del synonymt med skydd. Det handlar om att välja för motståndaren oväntade medel och metoder i syfte att han skall lägga kraft på fel saker. Skyddet ökar således genom att man använder sig av asymmetriska metoder, exempelvis genom specialförband som luftlandsätter mer eller mindre på anfallsmålet när motståndaren förväntar sig ett konventionellt anfall genom bebyggelsen. Ytterligare en skillnad är hur sårbara de mekaniserade förbanden bedöms vara. Motståndarens lätta pansarvärnsvapen är en mycket viktig faktor som 2003 års reglemente lyfter fram. För att öka skyddet för de mekaniserade förbanden ska närskydd i form av avsuttna infanteriförband avdelas. Det handlar således om ett ömsesidigt understöd, då de mekaniserade förbandens huvuduppgift är att understödja infanteriet. Civilbefolkningen spelar en mycket större roll 2003, då dess inställning påverkar det egna skyddet. Även operationssäkerheten är starkt kopplad till civilbefolkningen, då en fientlig inställning kan ge underrättelser till motståndaren vilket påverkar det egna skyddet. I 1979 års reglemente föreligger ingen risk från civilbefolkningens sida.

Slutsatser – Motståndaren dikterar villkoren

Vid anfall ger verkan i kombination med rörlighet effekten skydd. Detta sker genom

verkan som nedhåller och isolerar motståndaren, konstant rörlighet i oförsvarad terräng tvingar samtidigt motståndaren att försvara områden där han inte förberett sig. Den här relationen mellan grundläggande förmågor ter sig konstant över tid, men medlen och metoderna för att uppnå exempelvis skydd har förändrats. Verkan har gått från kvantitativ till kvalitativ, främst avseende hur artilleri utnyttjas. Rörlighet uppnås med andra medel 2003, där helikoptertransport av trupp är den tydligaste metoden. Att skydd är en effekt av verkan och rörlighet torde ha med terrängen att göra då det naturliga skyddet åtnjuts av försvararen. När verkan och rörlighet uppnås och inbrytning i bebyggelse kan ske, ökar eget skydd ytterligare då man som anfallare kan dra mer fördelar av terrängen och uppnår således effekten skydd.

Försvararen har flera fördelar och dessa är i första hand kopplade mot terrängen. Den ska utnyttjas och förstärkas avseende eget skydd, allt från hur man väljer sina stridsställningar med gott fortifikatoriskt skydd till omgrupperings- och framryckningsvägar i skyl. Terrängen ger även försvararen fördelar vad gäller rörlighet. Förmågan att använda omgrupperings- och framryckningsvägar i skydd och skyl, är en mer motståndarorienterad och syftar till att försämra motståndarens rörlighet. Metoden som återkommer är kanalisering. Även förmågan att nyttja sin verkan vid försvar är terrängorienterad, då den ska ske kraftsamlat i rum. Motståndarens verkan sker främst mot våra mjukare delar där försvararen inte kan genomföra lika omfattande terrängförändringar. Vid försvar blir alltså verkan en effekt av att kombinera rörlighet och skydd. Genom kanalisering försämras motståndarens rörlighet, eget skydd förstärks och ger skydd och skyl vilket gör att motståndarens verkan

nedgår. Verkan nås alltså genom att rörligheten och verkan hos motståndaren nedgår och han därför blir gripbar för vår verkan, som utgår från terräng med gott skydd.

Hur stridens grundelement som har använts i det här arbetet har utvecklats mellan dessa reglementen ger ett antal slutsatser. Utvecklingen avseende hur verkan uppnås har gått från större bombningar till precisionsbekämpning. Detta faktum kan härledas till civilbefolkningens betydelse, både ur strategisk-, juridisk- och moralisk synvinkel. Att verka på djupet mot motståndarens lednings- och logistikförband är en verkansmetod som i högre utsträckning beskrevs 1979. En orsak till detta kan vara synen på motståndaren och hans organisation, där han i den senare utgåvan utgörs av irreguljära förband med en annan lednings- och logistikorganisation, om ens någon. I 1979 års reglementen har civilbefolkningen evakuerats, men det handlade samtidigt om att tredje världskriget faktiskt hade utbrutit om Sovjet anfallit västerut. Det var således ett existentiellt krig som handlade om västvärldens överlevnad och i det läget var materiella och civila förluster mindre centrala.

Utvecklingen av rörlighet ger även det upphov till vissa slutsatser. Att förflytta trupp med helikopter för att komma så nära anfallsmålet som möjligt beskrivs som en metod för att uppnå rörlighet år 2003. Att genomföra sådana flygningar över bebyggelse torde bero på hur man ser på motståndaren, nämligen att han saknar luftvärnsförmåga. Bristen på detta verkansmedel är något som är mer förekommande hos irreguljära än hos reguljära förband. Hos 1979 års motståndare, dvs sovjetiska pansar- och motoriserade skytteförband fanns ett starkt luftvärn, både lätt och tungt, både artilleri och robotar. Den tänkta motståndarens kapacitet på området var såle-

des mycket högre än dagens tänkta dito. Men trots detta visar insatsen i Mogadishu att en viss luftvärnsförmåga, om än rudimentär, kan få stora konsekvenser för helikopteroperationer.

Vidare har motståndarbedömningen avseende rörlighet förändrats i grunden. I den tidigare utgåvan väljer motståndaren att endast strida i bebyggelse om den inte kan kringgås, något som inte nämns år 2003. Här förväntas istället motståndaren vilja genomföra strid i bebyggelse. Hur har då motståndarens rörlighet förbättrats? En möjlig orsak är att kanaliseringens effekt har nedgått och motståndarens infiltrationsförsök når mer framgång, att detta lyckas kan bero på att motståndaren inte är identifierbar som just motståndare. Att lyckas infiltrera bebyggelsen på beskrivna sätt ställer stora krav på hur hans verkansmedel fördelas när infiltrationen har lyckats.

Då anfall mot motståndarens lednings- och logistikförband inte beskrivs i lika hög utsträckning som 1979 kan förklaringen vara att hans verkansmedel och logistikorganisation är utspridd över ett stort område. Den språkliga förändringen avseende motståndaren tycks alltså återspeglas i de båda reglementena, där han 1979 be-

nämns "the enemy" och 2003 för "the threat". Motståndaren är väldefinierad och tillvägagångssätten tydliga 1979 i kontrast till hotet 2003, som är asymmetriskt och inte lika definierbart.

Rörligheten har alltså skiftat fokus, även om begrepp som kanalisering förekommer i båda utgåvorna. 1979 handlade rörlighet i stor utsträckning om att försämla motståndarens rörlighet, men år 2003 har man fokus på att öka sin egen. Vad det beror på kan ha militärtekniska skäl såväl som att synen på strid i bebyggelse har förändrats, där man förväntar sig att egna förband är den aktiva parten och tillika den som styr stridens förlopp. Ett konstaterande är således att utvecklingen av reglementet är motståndarstyrd, där den tidigare utgåvan har en tydlig koppling mot en reguljär motståndare och den senare mot en irreguljär sådan. Huruvida motståndarbedömningen som gjorts är korrekt eller inte är svårt att bedöma. Det som kan konstateras är att än så länge – med en nioårig historia att hänvisa till – så är bedömningen i huvudsak korrekt. Men samtidigt vet vi inte vad framtiden kommer att utvisa.

Författaren är fänrik vid Livgardet.

Noter

1. Hood, Robert: *Urban Warfare: Dominating the New Combat Environment*, London 2001, s 2-13.
2. Black, Jeremy: *Introduction to Global Military History*, New York 2005, s 191-196.
3. Swedberg, Marco: *Krigföring – från Austerlitz till Bagdad*, Stockholm 2005, s 362-372.
4. Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*, Stockholm 2005, s 67-73.
5. English, John A och Gudmunsson, Bruce I: *On infantry*, Westport 1994, s 91-94.
6. Middeldorf, Eike: *Taktik på östfronten*, Hamburg 1956, s 199-211.
7. Hills, Alice: *Future War in Cities – rethinking a liberal dilemma*, London 2004.
8. Chandler, David: *Têt Offensive*, London 1990, s 68-84.
9. Department of Army, *Military Operations on Urbanized Terrain*, Washington DC 1979, s 2-20.
10. Med asymmetriska anfall menas i det här fallet oväntade medel och metoder med syfte att uppnå överraskning.
11. Department of the Army, *Urban Operations*, Washington DC 2003, s 1-3 och 7-18.
12. Op cit, se not 9.
13. Op cit, se not 11.
14. Op cit, se not 9.
15. Op cit, se not 11.